

Om Kontrol med Bankvirksomhed.

Svenska Bankmannaföreningens Komiterades Förslag till skärpta bestämmelser för vinnande af ökad kontroll öfver arbetet i de enskilda sedelutgivande bankerna och aktiebankerna. Stockholm 1891. Samson & Wallin. Kr. 1.50.

I den Syndflod af Kommissionsbetænkninger, som de senere Aar have bragt for Lyset, indtager dette Arbejde en ret ejendommelig Stilling. Det er nemlig blevet til ikke ifølge nogetsomhelst officielt Mandat, men alene i Kraft af en privat Forenings — tilmed en ganske ung og avtoritetsløs Forenings — Interesse for det ikke uvigtige Emne, det behandler. Dets Historie er i Kort-hed denne: Flere betydelige Besvigelser i svenske Bank-instituter havde i høj Grad opbragt den offentlige Mening, og rundt om i Pressen hævede der sig Stemmer om utilstrækkelig Kontrol, Slaphed fra de Tilsyns-havendes Side o. l., uden at man dog kunde paavise Midler, hvorved slige Katastrofer kunde undgaas. Den i 1887 dannede »Svenska Bankmannaföreningen«, der væsentligt rekruteredes af yngre Bankfunktionærer, op-tog da Kontrolspørgsmaalet til Behandling; men ogsaa under den mundtlige Diskussion viste det sig ugørligt at fastslaa brugbare Udgangspunkter. Foreningen ned-

Om Kontrol med Bankvirksomhed.

Svenska Bankmannaföreningens Komiterades Förslag till skärpta bestämmelser för vinnande af ökad kontroll öfver arbetet i de enskilda sedelutgivande bankerna och aktiebankerna. Stockholm 1891. Samson & Wallin. Kr. 1.50.

I den Syndflod af Kommissionsbetænkninger, som de senere Aar have bragt for Lyset, indtager dette Arbejde en ret ejendommelig Stilling. Det er nemlig blevet til ikke ifølge nogetsomhelst officielt Mandat, men alene i Kraft af en privat Forenings — tilmed en ganske ung og avtoritetsløs Forenings — Interesse for det ikke uvigtige Emne, det behandler. Dets Historie er i Korthed denne: Flere betydelige Besvigelser i svenske Bankinstituter havde i høj Grad opbragt den offentlige Mening, og rundt om i Pressen hævede der sig Stemmer om utilstrækkelig Kontrol, Slaphed fra de Tilsynshavendes Side o. l., uden at man dog kunde paavise Midler, hvorved slige Katastrofer kunde undgaas. Den i 1887 dannede »Svenska Bankmannaföreningen«, der væsentligt rekruteredes af yngre Bankfunktionærer, optog da Kontrolspørgsmaalet til Behandling; men ogsaa under den mundtlige Diskussion viste det sig ugørligt at fastslaa brugbare Udgangspunkter. Foreningen ned-

satte da en »Komité« af ikke mindre end 14 Personer for at afgive Betænkning, og efter 3½ Aars flittige Undersøgelser er det nu lykkedes at bringe Arbejdet til Ende — netop paa et Tidspunkt, hvor berlinske Tilstande gøre Spørgsmaalet om Kontrol med Kreditinstituter til et særdeles aktuelt.

Man vil i Reglen ved »Bankkontrol« have flere forskellige Ting for Øje. Kontrollen udøves dels af Hensyn til Bankens egen indre Orden og Forretningsgang, dels af Hensyn til dens Interessenters Sikkerhed og dels af Hensyn til hele Samfundets Krav paa Tryghed i Kreditforholdene. Ingen enkelt Art af Organer kan imidlertid overkomme Kontrollen i alle disse Retninger. Samfundshensynet paahviler det Statsmagten at fyldestgøre, dertil har man saadanne Embedsmænd som f. Ex. — i Sverige — Bankinspektøren, der til udelukkende Embedsfunktion har at følge Bankinstituternes Gang, indfordre, klassificere og publicere de nødvendige statistiske Opgivelser og periodisk underkaste de enkelte Instituter et detailleret Eftersyn. Fremdeles hører hertil det Tilsyn, som i Sverige udøves ved regelmæssige Revisioner fra Overøvrighedernes Side, hvor lidet effektivt dette end i Praxis maaske er. Aktionærernes Tarv paahviler det derimod de af Generalforsamlingen udnævnte Revisorer at varetage; men det er ingen Hemmelighed, at Tilfredsheden med de aarlige Revisioners Paalidelighed heller ikke er overvældende. Og Grunden til, at hverken Selskabsrevisorerne eller de af Myndighederne udnævnte Tilsynsmænd kunne udrette stort, er tydelig nok. Det er ganske simpelt umuligt for den, hvis Arbejdskraft og Interesse er optagen af andre Spørgsmaal, i en Haandevending at sætte sig ind

i en stor Bankforretnings Maskineri, at forfølge den i dens utallige Enkeltheder og at opdage de Smuthuller, hvor kyndige Fagmænd forstikke de Poster, der efter deres Mening ikke egne sig for profane Blikke. Forud for baade offentligt Tilsyn og Selskabsrevision maa der derfor gaa et detailleret, nøjagtigt Eftersyn, udført af fuldt kompetente Fagmænd med det Maal for Øje at afgive en fuldt betryggende Garanti for hele Virksomhedens Orden og Klarhed. Er dette Maal naaet, kan man med andre Ord fuldkomment stole paa Bogføring, Sikkerheder og Værdiforraad, saa lade de Opgaver sig i alt Fald løse, der tilfalde Selskabets og Statsmagtens Kontrolmyndighed, nemlig den kritiske Vurdering af Forretningens Principer og deres Iværksættelse; i modsat Fald splittes Kræfterne, Arbejdet ødsles planløst paa tilfældigt valgte Punkter, adskillige Poster undersøges gentagne Gange af de forskellige Kontrollanter, andre Forhold af dybere liggende Betydning forbigaas ofte ganske.

Det er derfor den indre, primære, daglige Kontrol, paa hvilken Hovedvægten ligger, og det er denne, som den ovennævnte Betænkning saa godt som udelukkende behandler. Da den er udgaaet fra 14 Fagmænd (den ene Halvdel Direktører, den anden Overordnede blandt Personalet), tør det forventes, at de tekniske Spørgsmaal, en slig Kontrol afhænger af, have fundet en kyndig Bedømmelse.

Betænkningen falder — nok saa akademisk — i en almindelig og en speciel Del. Af disse er den første den almeninteressanteste, medens den specielle Del, der ganske sikkert er den vigtigste, synes mindre overskuelig og tildels optager Spørgsmaal, der muligvis slet ikke

kunne løses ved Hjælp af Normalbestemmelser, gældende for alle Forhold.

Som almindelige Kontrolmidler omhandles først 1) Omflytning af Bankens Personale paa forskellige Poster indenfor Banken og 2) obligatoriske Ferier. Der findes her tvende Maader, hvorpaa man kan sikre sig imod Slendrian og Upaalidelighed fra Personalets Side, og som fortjene en vid Udbredelse, saa meget mere som det første Middel er lige saa nyttigt for Funktionærernes alsidige Uddannelse, som det sidste vil tiltale dem i en anden Retning. Ret udførligt behandles dernæst 3) Personalets Ansvar for begaaede Fejl og 4) Forbud mod at det driver anden Forretningsvirksomhed samt mod Udlaan til Bankens egne Funktionærer. Der er i førstnævnte Henseende saa megen Usikkerhed tilstede, ikke mindst paa Grund af Ukyndighed om, hvilke Forpligtelser der paahviler den enkelte, og hvad der overhovedet skal kontrolleres (f. Ex. i Retning af Vexelpræsidenters Legitimation, Identitetsbeviser o. l.), at der med Rette bør arbejdes hen til Reglementering heraf. Endeligt har 5) Revisionen faaet en skematisk Behandling, der maa sammenholdes med det Supplement, som de specielle Kapitler indeholde til dette Emne. For saa vidt der under dette Kapitel tillige gives en Udvikling af Grundsatningerne for Selskabsrevisorernes Forpligtelser, ligger dette vistnok, som ovenfor udviklet, udenfor Betænkningens Opgave. Med Rette indskærper denne derimod Nødvendigheden af at ansætte faste Revisorer som Bestanddel af Bankens Personale med Forpligtelse til dagligt Eftersyn af alle Poster.

Blandt Kapitlerne i den almindelige Del er der endnu et, som omhandler »Lønninger og Pensionering«.

Forsvaret for, at denne Undersøgelse er medtagen i en Betænkning om Kontrolmidler, søges i en gunstig økonomisk Stillings Betydning som Middel til at binde Personalet ved og gøre det solidarisk med den Bank, det tjener; men det kan ikke nægtes, at denne Begrundelse for Sammenhængen er temmelig haartrukken. Afset herfra indeholder dette Kapitel med dertil hørende Bilag forskellige Ting af Interesse. Det er saaledes lærerigt at se, at en Bank har gjort Forsøg paa at stille sin Pensionsfond uafhængig af de øvrige Fonder, saa at den i Tilfælde af en Kalamitet skal være uangribelig. Om dette Formaal er opnaaet allerede derved, at Fondens Midler »forvares særskilt« og sættes under Bestyrelse af to Direktører og et Medlem af Kontorpersonalet, maa dog staa hen som et ikke saa ganske klart Retsspørgsmaal. Opsamlingen af Pensionsfonden har hidtil kun været af beskedent Omfang; i hele Sverige angives det indtil 1890 opsamlede Beløb til noget over 400,000 Kroner.

I samme Afdeling ofres nogle Bemærkninger paa Spørgsmaalet om Kvindens Ansættelse i Bankstillinger. Det er en ikke saa ganske ringe Erfaring, der er høstet herom i Sverige, hvor -- efter Lidells Bankmatrikel for 1891 -- mere end 200 Kvinder ere anbragte i Banker, og det er for saa vidt glædeligt at finde den Udtalelse i Betænkningen, at de kvindelige Betjente »aldrig have svigtet den Tillid, der er vist dem.« Naar Konklusionen ikke desto mindre falder mindre gunstig ud, idet den af Hensyn til Kvindens ringere fysiske Styrke og hendes Mangel paa »Blik for Bankforretninger« vil forbeholde det mandlige Personale alt overordnet Arbejde og kun indrømme Kvindens Brugbarhed

til »Seddeltælling, en Del Bogføring og Renskrivning«, er Dommen sikkert bleven for stræng. Der foreligger allerede Exempler paa kvindelige Assistentter med langt større Kvalifikationer end de nævnte, og at slige Exempler ere sjældne, skyldes fortrinsvis den Omstændighed, at de kvindelige Funktionærer saa godt som aldrig underkaste sig nogen theoretisk Faguddannelse, men søge Bankpladser paa Grundlag af mere eller mindre ufuldkomne Skolekundskaaber.

Betænkningens specielle Del omhandler under 7 Kapitler Bankvirksomhedens forskellige Grene med de for hver enkelt fornødne Kontrolmidler. Igennem de herhen hørende Bestemmelser gaar som en rød Traad den Tanke, at Garantien paa alle Punkter bør søges i mindst to Personers Indestaaen for ethvert Faktum. Det indskærpes atter og atter: alle Indbetalinger skulle ske ved Kassen og uden to Underskrifter er ingen Kvittering gyldig; Værdipapirer og Kasse skulle opbevares under dobbelt Laas, det samme gælder om Blanketforraad osv. Til i Enkeltheder at gennemgaa disse Forskrifter, der for Fagmænd indeholde mange lærerige Vink, er der dog ingen Opfordring her, allermindst da adskilligt af det, der er givet, hviler paa en Forretningsgang, som næppe er almindelig udenfor svenske Banker. Men om der selv i disse altid kan paavises Nødvendighed for at adoptere alle de detaillerede Regler, Betænkningen foreslaar, er vel et Spørgsmaal. Til en ideal Kontrol maa der nemlig stilles den Fordring, at den foruden at være effektiv tillige skal være nogenlunde hurtig og ikke maa træde i Vejen for Expeditionens Gang. Skal der nu fordres Kvittering og Optegnelser for enhver Aflevering saa at sige fra Pult til Pult, for-

sinkes Expeditionen til Afbræk for Publikum, ikke at tale om den Bekostning, det vil medføre for Banken i Form af forøgede Lønninger.

Dertil kommer, at Betænkningen ikke har haft Øje for en anden Omstændighed, som højlig indvirker paa Arten af den Kontrol, der fordres, og det er Principet for selve Expeditionens Fordeling. I Modsætning til, hvad der er almindeligt i Danmark og vistnok ogsaa andensteds, hvor man søger at koncentrere Kasseexpeditionen paa et Sted i Banklokalet, følge de svenske Banker gennemgaaende et Flerkassesystem med selvstændig Kasseafdeling for de forskellige Forretningsbrancher. Endog i smaa svenske Banker er det slet ikke ualmindeligt at finde 3—4 forskellige Kasseafdelinger, hver med sin Kasserer og Kontrollant. Foruden hvad der ellers kan indvendes mod en saadan Ordning fra Hensynet til Overblik over hele Virksomheden, forholdsvis stor Kostbarhed og Mangel paa gennemført Arbejdsdeling, er det indlysende, at den netop fra et Kontrolsynspunkt er uheldig. Principet for Enkassesystemet er nemlig det, at Kassereren udelukkende har til Opgave at tage mod Penge og give Penge ud i Overensstemmelse med de Ordre, der gives ham af rette Vedkommende i Bankens forskellige Afdelinger, saa at det tilkommer disse andre Afdelinger at prøve og undersøge Laanedokumenter, beregne og bogføre, medens alt Skriveri i selve Kasseafdelingen indskrænker sig til en Journal, der endog i Reglen føres af en underordnet efter Kassererens Diktat. Det er utvivlsomt, at de største Farer for Besvigelser fra Kassererens Side ere fjernede under et saadant System, som ikke sætter ham i Stand til at fingere en Udgiftspost eller

undertrykke en Indtægtspost, idet enhver Betaling forudsætter en tilsvarende Postering udenfor Kasseafdelingen, medens samtidigt de Personer, der have med Bøgerne at gøre, aldrig faa Lejlighed til at røre ved Kassen. Enhver Uregelmæssighed opdages her uden Ophold, naar Kassejournal og Bogføring konfereres dagligt, og end ikke Direktørerne ville uden Personalets Medviden kunne tilegne sig Kassemidler ved Hjælp af bedrageriske Udbetalingsordrer. Det vilde sikkert have ligget indenfor Betænkningens Opgave at henlede Opmærksomheden paa det farlige i en Forretningsgang, som gaar den modsatte Vej at decentralisere hele Kassevirksomheden, og til at stille Forslag om Reforme, der maaske ikke lade sig indføre med et Slag, men meget vel lidt efter lidt kunne forberedes, efterhaanden som Vakancer opstaa eller nye Kontorer oprettes.

Betænkningen ledsages af en udførlig Oversigt over de i 1875—88 offentliggjorte Besvigelser i svenske Privatbanker, der naa op til den respektable Sum af Kr. 1,676,635.₂₆. Denne Oversigt er navnlig udarbejdet paa Grundlag af Bladreferater og indeholder derfor ikke for hvert Tilfælde et saa klart Billede af Maaden, hvorpaa Forbrydelsen er begaaet, som man havde kunnet ønske.

Den Frygt har ganske vist været udtalt, at Offentliggørelsen af disse kriminalhistoriske Data kunde virke i modsat Retning og endog i deres nuværende summariske Form bringe Bankernes Kasser i Fare for lærvillige Læseseres Lyst til Efterligning. Men dertil er at bemærke to Ting. Det turde for det første ikke bekræfte sig, at Banktyve underkaste sig et theoretisk Kursus for

deres Uddannelse; denne foregaar sikkert med størst Udbytte i Livets Skole. Og dernæst: naar det nu er givet, at intet opfordrer saa meget til nye Besvigelser som en slap Kontrol, saa vilde det dog være for absurd at benægte Tilladeligheden af en offentlig Diskussion om disse Farer og om Midlerne til deres Afværgelse blot af Frygt for de Herrer Forbrydere, hvis man derved kan opnaa, at der træffes virksomme Foranstaltninger imod dem.

Den foreliggende Betæknings Betydning maa bestemmes udelukkende fra dette sidste Synspunkt. Det skal i den Henseende indrømmes, at noget betydningsfuldt Fremskridt repræsenterer den ikke; dertil ere de opstillede ledende Grundsætninger for almindelige; Forsøget paa at individualisere Kontrolmidlerne efter de forskellige Bankkategorier er knap gjort, endsige gennemført. Men meget videre end i dette Arbejde kan man maaske ikke let komme ad theoretisk Vej, og Betænkningen udtaler selv beskedent nok, at den nærmest ser sin Opgave i at bringe Kontrolspørgsmaalet under Diskussion i Fagkredse. Den skal med andre Ord være et Rustkammer, hvorfra man henter de Vaaben, hvis rette Brug kun fortsat Øvelse og ufortrøden Opmærksomhed kan lære, og som saadant er Arbejdet hverken overflødig eller uhensigtsmæssigt.

I. Heckscher.